

Ivan ŠARČEVIĆ

Franjevačka teologija u Sarajevu

Aleja Bosne Srebrene 111

BiH – 71 000 SARAJEVO

ivansarst@gmail.com

GLAVNI ODNOSI U SVEĆENIKOVU ŽIVOTU

*Usudiš li se reći kojem biskupu ili svećeniku
da trebaju biti evangelizirani – ne shvaćaju.*

To je drama koja se danas događa.

Papa Franjo

Sažetak

Na predlošku Govora pape Franje o četiri temeljne bliskosti, zapravo o četiri svećeničkova odnosa: odnosu s Bogom, s biskupom, sa svećenicima i s narodom, u ovom se članku nastoji portretirati osobnost i služba svećenikâ kao „Kristovih slugu“. Polazi se od osvrta na današnju krizu svećeništva da bi se uz referiranje na evanđelje, nauk Drugog vatikanskog koncila, Franjin govor na simpoziju o svećenicima te uz neke teološke interpretacije svećeničke osobnosti naglasila neodvojivost svećenikove službe i života. Riječ je zapravo o nastojanju da se iz ovog razmatranja svećenik shvati, i sam i od drugih, kao čovjek kojega je životno zahvatilo Isusovo evanđelje te da je on vjerni svjedok evanđelja.

Ključne riječi: svećenik, papa Franjo, evangelizacija, biskup, narod, autoritet služenja.

Uvod

Prema nakani organizatora simpozija moj bi zadatak bio predstaviti i prokomentirati Govor pape Franje na otvaranju simpozija o svećeništvu u Rimu u veljači 2022. godine (*O fundamentalnoj teologiji svećeništva*).¹ Nećemo se izravno baviti dogmatsko - sakramentalnim pitanjima svećeništva, iako naš

¹ Govor pape Franje sudionicima simpozija „O fundamentalnoj teologiji svećeništva“, Rim, 17. veljače 2022., na https://www.nedjelja.ba/upload/file/PDF%20materijali/5_susret_svecenika.pdf (4. 10. 2022.).

osvrt počiva na toj pozadini biblijskog, tradicijskog i crkveno-dogmatskog poimanja svećeničkoga reda.²

Bilo bi zacijelo višestruko korisno iznova prijeći značenje svećeništva u Svetom pismu i tradiciji te iznova ući u središte teologije, u kristologiju, preispitati svećeništvo u svjetlu Isusova života. Ne možemo, naime, olako prelaziti preko činjenice da Isus nije bio svećenik (ni kralj). Tom laiku, putujućem propovjedniku, najviše bi odgovarali tituli *proroka i učitelja*. On ne dolazi iz svećeničke, levitske obitelji, niti iz pismoznačke, teološke kuće, čak ni iz proročke škole. Njegova učiteljska i proročka, a onda neizravno i njegova služba pastira, ne dolaze potvrdom bilo koga od ljudi, neke institucije ili vlasti, nego od drugdje, „odozgor“, kako su zaključivali neki njegovi slušatelji (usp.: Mt 21,23-27).

Ostavljamo povijesnu analizu. Naš zadatak je druge vrste. Slijedeći i komentirajući izlaganje Pape Franje, nakana nam je ponuditi duhovno-pastoralni portret svećenika.³ Mislimo na svećenika danas, u nimalo naklonjenu vremenu za svećenike, zbog vlastite nevjerodostojnosti u nasljedovanju evanđelja, seksualnih zlostavljanja malenih i ranjivih odraslih osoba i drugih svećeničkih skandala, kao i zbog krize crkvene pripadnosti i uopće vjere u Boga.

² O shvaćanju i razvoju svećeništva kroz povijest i o sakramentu svećeničkoga reda usp.: Gisbert GERSHAK, *Biti svećenik u ovom vremenu. Teologija – pastoralna praksa – duhovnost* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost 2010.); Robert VORHOLT, „Ämter und Dienststrukturen im Neuen Testament“, George AUGUSTIN (ur.), *Priester sein heute. Leben – Berufung – Sendung* (Ostfildern: Mathias Grünewald Verlag, 2019.), 33-47; Norbert KÖSTER, „In persona Christi. Zur theologiegeschichtlichen Problematik einer scholastischen Formulierung“, Valentin DESSOY – Peter KLASVOGT – Julia KNOP (ur.), *Risikerte Berufung – ambitionierter Beruf. Priester sein in einer Kirche des Übergangs* (Freiburg – Basel – Wien: Herder, 2022.), 23-42; Otto Hermann PESCH, „Svećeničko ređenje“ i „Svećenička egzistencija“, *Katholische Dogmatik. Aus ökumenischer Erfahrung. Die Geschichte Gottes mit den Menschen*, sv. 2. (Ostfildern: Grünewald, 2010.), 676-718; Franz-Josef NOCKE, „Svećeničko ređenje“, *Sakramententheologie. Ein Handbuch* (Düsseldorf: Patmos, 1997.), 235-257; Hans-Joachim HÖHN, „Služba riječi Božjoj. Svećeničko ređenje“, *Spühren. Die ästhetische Kraft der Sakramente* (Würzburg: Echter, 2002.), 122-126. Izvatke iz knjiga Pescha, Nockea, Höhna koristio sam u prijevodu Mire Jelečevića.

³ O duhovno-pastoralnom profilu svećenika usp.: također: Karl RAHNER, *Sluge Kristove. Razmatranje o svećeništvu* (Sarajevo: Vrelo života, 1978.); Franz KAMPHAUS, *Priester aus Passion* (Freiburg – Basel – Wien: Herder, 1993.); Hans Urs VON BALTHASAR, *Svećenička duhovnost* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2010.); Ivan ŠARČEVIĆ, „Svećenik bez panike“, *Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije* 6 (2001.), 431-432; – „Prve godine svećeništva. Vrijeme je da se zastane“, *Služba Božja* 3 (2004.), 73-84; – „Svećenik: u svijetu kod kuće bez kuće“, *Bogoslovska smotra* 3 (2010.), 869-893.

Papa Franjo u svojem obraćanju na spomenutom simpoziju govori o četiri temeljne blizine, „bliskosti“ (tal. *vicinanza*).⁴ Mi se pak odlučujemo za kategoriju „odnosa“, pa govorimo o četiri glavna svećenikova odnosa: o odnosu s Bogom i Isusom, odnosu s biskupom, zatim odnosu s braćom svećenicima i o odnosu s povjerenim vjernicima (Božjim narodom).

Nema sumnje da su figura i služba svećenika, možda više u zapadnim nego našim, istočno i srednjoeuropskim zemljama u krizi. Franjo konstatira da „danas proživljavamo ne epohu promjena, nego pravu pravcatu promjenu epohe obilježenu složenom ‘antropološkom’ i ‘socio-okolišnom’ krizom“ (VG 3).⁵ Našli smo se u prijelomnim trenucima povijesti koji iziskuju promjenu modela globalnog razvoja, novo razumijevanje svijeta, napretka, kulture, rada i obrazovanja, novu etapu evangelizacije. Taj nam je zahtjev postao još zornijim pandemijom Covid 19, silnim migracijama, kao i sve rasprostranjenijim podjelama, sukobima i ratovima. U tom smislu, pogotovo za svećenike, nužno je suočavanje sa stvarnošću vlastitoga poziva i poslanja.

1. Najamništvo umjesto dobrog pastirstva

Prije osvrta na pojedine svećenikove bliskosti/odnose, Papa u uvodu upozorava da se s izazovom radikalne krize treba čuvati dvostruke krajnosti u njezinu rješavanju. Prvo pogrešno rješenje bilo bi ono da se krizu želi prevladati pribjegavanjem „ustaljenim oblicima“ djelovanja, „koji su često usidreni u prošlosti i koji nam ‘garantiraju’ određenu zaštitu od rizika, bježeći u svijet ili neko društvo koje više ne postoji (ako je ikada i postojalo)“. Vraćanje u zamišljenu, tobože sigurnu, a vjerojatno nikada postojeću prošlost, puko je skrivanje, maskiranje pred stvarnošću.

Drugi neevanđeoski stav sličan je prvom jer i on izbjegava suočavanje sa stvarnošću. Primijenjeno na svećenike, radilo bi se o stavu najamnika, a ne svećenika kao dobrog pastira kako ga opisuje Isus u svojoj usporedbi o dobrom pastiru (usp.: Iv 10,11-18). Najamnik se brine jedino za sebe. Dok je prvo rješenje krize označeno bijegom u prošlost, ovaj stav karakterizira bijeg u „bolju“ budućnost (u tobože lažno tješenje

⁴ Prevoditelj prof. Mato Zovkić spretno je preveo termin *vicinanza* s *bliskost*, a ne *blizina*, više dakle u značenju duhovnoga nego prostornog odnosa i značenja.

⁵ VG = FRANJO, *Veritatis gaudium – Radost istine*. Apostolska konstitucija o crkvenim sveučilištima i fakultetima, Dokumenti 180 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2018.).

„sve će biti dobro“); u „pretjerani optimizam“ koji ne uvažava tradiciju, niti razlučuje složenost svijeta i naših odnosa.⁶

Nasuprot najamništvu Franjo traži prihvaćanje stvarnosti s povjerenjem i isplivljavanje na pučinu (usp.: Lk 5,4), misionarski put u neizvjesnost, ali sa sigurnim pouzdanjem da će nas voditi i pratiti Bog, gospodar povijesti. Rješenje, dakle, nije u ideologiji povratka ili unaprijed spremljenu odgovoru, već u hodu, u izlasku. Rješenje nije u povlačenje u askezu ni u stvaranju nekog laboratorijskog proizvoda bestjelesnoga spiritizma (gnosticizam), nego u posvemašnjem ulaženju u ljudsku stvarnost i prihvatu kao svoje ljudskih sudbina bližnjih.

Najamnički odnos prezbitera (starješina) prisutan je od početka kršćanstva. Na to već upozorava i pisac Prve Petrove poslanice, onaj koji govori u *sveopćem svećeništvu* (2,9: „vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviještate silna djela“), što će kasnije, preko Koncila,⁷ do danas biti stalno navođeno kao argument da su svi kršteni bez iznimke, svećenici. Dakle, taj pisac opominje *starješine* (prezbitere) kako da pasu povjereno stado. Trostruka Petrova opomena je sjevremena: „pasite povjereno vam stado Božje, nadgledajte ga – ne prisilno, nego dragovoljno, po Božju; ne radi prljava dobitka, nego oduševljeno; i ne kao gospodari Baštine, nego kao uzori stada“ (1 Pt 5,2-3).

Tipološki bismo mogli tako klasificirati da se prva vrsta prezbitera ponaša tako kao da ih je netko natjerao, a ne da su se oni slobodno

⁶ U dokumentu KONGERGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkoga zvanja. Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i izobrazbi*, Dokumenti 177 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2017.), traži se „od bogoslova [...] poučljivost, stalno preispitivanje vlastitoga života i raspoloživost za bratsko ispravljavanje kako bi sve bolje odgovarao na poticaje milosti“ (br. 58). Uz to, suvremeni kontekst i prilike religijske ravnodušnosti s „proširenim nepovjerenjem u pogledu stvarne sposobnosti razuma [...] vapiju za visokom razinom intelektualne izgradnje“ koja će ih „učiniti uvjerljivima pred opravdanim traženjima ljudskoga razuma“. „Neka se doda k tomu“ – nastavlja dokument citirajući pobudnicu *Pastores dabo vobis* s obzirom na formaciju svećenika – „da pojava današnjega veoma naglašenoga pluralizma ne samo u ozračju društvene već i same crkvene zajednice, zahtijeva sposobnost za *kritičko razlučivanje*: to je dalji motiv koji očituje potrebu ozbiljne intelektualne izgradnje“ (153).

⁷ „Gospodin Isus, 'kojega je Otac posvetio i poslao u svijet' (Iv 10,36), cijelo svoje otajstveno Tijelo činio dionikom pomazanja Duhom kojim je sâm pomazan; u njemu, naime, svi vjernici tvore sveto i kraljevsko svećenstvo, po Isusu Kristu prinose duhovne žrtve Bogu i naviještaju čudesna djela onoga koji ih je iz tame pozvao u svoje divno svjetlo“ (PO 2 – *Presbyterorum ordinis* – koncilski Dekret o službi i životu prezbitera). Usp.: i koncilsku Dogmatsku konstituciju o Crkvi *Lumen gentium* 3. (Citiramo prema: DOKUMENTI – *Drugi vatikanski koncil*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2008.).

odlučili za svoj poziv. Druga vrsta su svećenici iz koristoljublja bilo radi novca, bilo radi nekog užitka ili društvene časti, samo zbog sebe; i treći tip prezbitera su oni koji se nadmeno šepure kao jedini ispravni u vjeri, kao gospodari baštine i duša.

U prilog ovom razmišljanju o duhovno-pastoralnim tipovima svećenika, pastira i uopće duhovnih ljudi, može nam poslužiti već davna klasifikacija švicarskoga teologa Von Balthasara.⁸ On je smatrao da je istinsko čudo milosti ako netko uspije kao svećenik. „Češće se događa da crkvene zajednice doživljavaju neuspjehe.“ U prvu skupinu *neuspjelih svećenika* ovaj teolog stavlja one koji „kad se popnu na katedru ili propovjedaonicu, umišljaju da su svjetlo“, „govore o Bogu, ali imaju na umu sebe, Bog se ne pojavljuje. Gotovo je nevažno jesu li ga proglasili mrtvim ili živim, tvrde li da ga poznaju previše ili premalo.“ On su zauzeli sav prostor tajne i svetinje.

Drugu skupinu čine oni koji smišljaju razne taktike i metode kako da privuku pozornost drugih. Smatraju da je sav problem u načinu, u jeziku posredovanja, pa misle da je o Bogu nužno govoriti jezikom svijeta. Ustvari, oni trivijaliziraju tajnu; manipuliraju duhovnom zbiljom. „Dive im se samo oni iz vlastitih redova, a preziru ih oni koje su htjeli pridobiti. Njima ništa nemaju reći“, zaključuje Von Balthasar.

Ova klasifikacija podsjeća na Isusovu usporedbu o Božjoj riječi koja je posijana na različita tla, koju, dakle, ljudi različito prihvaćaju ili ne prihvaćaju. U trećoj skupini svećenika su tzv. „prebjezi“. Oni su krenuli dobro, ali su se usput pokolebali. Bili su „pozvani slijediti životni stil Isusa Krista, ali su se uplašili da ih ljudi neće razumjeti, okrenuli se i ljubav prema Bogu zamijenili ljubavlju prema bližnjemu. Tako ništa više ne mogu navijestiti, više nemaju naloga da od ljudi zahtijevaju nešto više od onoga što je već sadržano u njihovu poimanju samih sebe. Oni se gube u anonimnosti humanuma.“

U četvrtu skupinu spadaju oni svećenici na koje, već smo spomenuli, ukazuje i Franjo na početku svojega izlaganja: *nostalgični*. Riječ je o onim svećenicima koje složenost našega svijeta i odnosâ tjera u prošlost, u tobože osigurane crkvene tvrđave i istine, i ponašanja. Njih Von Balthasar naziva „strašljivcima“ „koji se, što se više ruše naslijeđene forme, snažnije hvataju za one preostale. Oni doduše znaju da se Duh utjelovljuje u povijesne forme, ali nisu u sebi slobodni da ga puste puhati gdje hoće i zamjenjuju ga s formama.“

⁸ Hans Urs VON BALTHASAR, *Pojašnjenja. Provjera duhova* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2005.), 143-144.

2. Kriza zvanja

Više je nego važno zamijetiti da Franjo u svojem izlaganju o svećeništvu, dok navodi kako je simptom krize i kriza zvanja, na prvo mjesto ne stavlja pad nataliteta, dakle krizu obitelji, nego je, kaže, „uzrok zarazno pomanjkanje apostolskoga žara u zajednicama, jer one ne oduševljavaju niti pobuđuju privlačnost. To su zajednice koje su npr. funkcionalne, dobro organizirane, ali bez oduševljenja.“ Ne želeći umanjiti strašnu demografsku katastrofu u nas, osobito katolika u Bosni, ipak se moramo složiti s Franjom da su naše zajednice, uključujući i odgovorne, dakle pastire, zapale u umor, u duhovnu letargiju, sve do mjere da su mnogi svećenici, ako ne oni koji odvrćaju, ali sigurno oni koji odražavaju nezadovoljstvo pa i nesretnost svojim svećeničkim pozivom.

Koliko god, naime, situacija sa zvanjima bila teška i zahtjevna, upravo kao takva zahtijeva dosljednije suočavanje s njom. A to znači da se sva odgovornost za svećenička zvanja ne može svaljivati na obitelji i manjak djece (a to se najčešće čini; obitelj je inače za mnoge prelate i klerikalizirane vjernike, u odsutnosti i otklanjanju vlastite odgovornosti, uvijek „odgovorna“ za sve).

Prema povijesnom iskustvu Crkve, možemo ustvrditi da što je situacija bila teža, kršćani su bili vjerodostojniji u svjedočenju vjere i bilo je više duhovnih zvanja. Ne zagovaramo, naravno, nikakva teška vremena, ali možemo potvrditi da danas – gledano materijalno - crkveni ljudi, biskupi i svećenici, crkvene zajednice, župe te pripadajuće dijecezanske i redovničke institucije doista žive daleko osiguranije nego prije. No, da s Papom konstatiramo: doista je malo svećenika i zajednica u kojima se „ustrajno moli za zvanja“, a još manje onih koji „imaju hrabrosti predlagati mladima put posebnog posvećenja“. Nije, dakle, sav razlog u pomanjkanju duhovnih zvanja u vjerskim zajednicama i pastirima, ali nije nimalo prikladno lišavati se odgovornosti.⁹

Našem kontekstu koji je demografski devastiran, duhovno tek prividno siguran, jer je više namještenoga i umišljenoga, a manje stvarnoga oduševljenja i utemeljenoga svjedočkog žara, treba dodati još jednu važnu osobinu današnjih ljudi, pogotovo mladih. Riječ je o *strahu od donošenja cjeloživotnih odluka*. To je važno imati na umu, ne samo s obzirom na mlade nego uopće za današnje ljude. Zbog velikih nesigurnosti i nejasno-

⁹ Kasper govori da se svećeničko zvanje ne može proizvesti, ali da se mlade ljude treba pozivati u duhovno zvanje kako je to Isus činio pozivajući sebi učenike (usp.: W. KASPER, „Priester werden und Priester sein heute“, G. AUGUSTIN (ur.), *Priester sein heute*, 14-15.

ća traže se jači karakteri i čvršće osobne odluke. Međutim, od odgovornosti ljudi rado bježe i priklanjaju se raznim vrstama poslušnosti i servilnosti, autoritarnosti i diktatura. Pod presijom uvijek novih doživljaja i nove sreće, pod pritiskom mobilnosti, a time i provizornosti stalnih boravaka i odluka, pod tjeskobom da se može „životno“ promašiti, mladi se straše donijeti odluku za čitav život, do smrti obećati vjernost nekoj osobi, nekom pozivu i poslu.

Ono što leži u korijenu svećeničkog zvanja, jest istina koja se lako zaboravlja, istina krštenja koja traži trajno nastojanje oko suobličavanja s Isusom, a nipošto zaustavljanje nad navodnim izborom i osvojenim statusom moći. „Život svećenika prvenstveno je povijest spasenja jednog krštenika.“ Ako se zaboravi krštenje, svećenik prerasta u funkciju, pretvara se u sociološku, stalešku ulogu. A time se izdvaja od ostalih krštenika i od sveopćeg poziva na svetost, odnosno na suobličavanje s Kristom.¹⁰ U tako funkcionalizirano shvaćenom svećeništvu, gotovo birokratskom i duhovno-funkcionarskom rutinom, Isus i Bog lako postaju sredstva svećeničke uloge, svećenik odbija od sebe nužnost autoevangelizacije (usp.: Ivan Pavao II., ap. pobudnica: *Pasatores dabo vobis*, 26). Zato Franjo i piše: „Usudiš li se reći kojem biskupu ili svećeniku da trebaju biti evangelizirani – ne shvaćaju. To je drama koja se danas događa.“

Franjo se stoga vraća na sam izvor svećeništva, na Božji poziv, čije značenje i sadržaj nikada nisu posve dohvatljivi, nego se saznavaju i ostvaruju čitava života. Redovnik i svećenik ignacijanske duhovnosti, današnji Papa, i ovdje, kao uopće u svojoj teologiji i svojim nagovorima, inzistira na *razabiranju, razlučivanju (discernere)* u duhovnim stvarima. Bog je, a ne čovjek, onaj koji ima inicijativu; Bog je prvi pozvao čovjeka, Bog ga je „prvi zavolio“; Bog „nas je jednoga dana našao [...] ondje gdje smo bili i onakve kakvi smo bili, u kontradiktornim sredinama i obiteljskim složenostima“ i pozvao nas u službu.

Druga stvar pri početnom pozivu koju valja imati na umu čitava života jest da Bog uvijek poziva nesavršene, grešne. I takav čovjek ostaje čitava života. Iskrivljivanje je Božjega poziva ako se zaboravi to početno i trajno stanje – nedostojnost pozvanog, pa se „neznatnost“ i grešnost izokreću u tobožnje osobne zasluge i veličinu. Neki današnji crkvenjaci umišljeno predstavljaju svoj duhovni poziv kao da je sam Bog „morao“ prepoznati njihovu veličinu i kao da je duhovno zvanje jedino zvanje savršenih i za savršene, nagrada za bezgrešne, kao da Bog poziva „već“ obraćene i svete.

¹⁰ Von Balthasar radikalno zaoštrava stav da je samo čudo Božje milosti svet svećenik: „Čudo koje se očekuje nije ništa drugo nego svetost: čovjeka koji je u Bogu postao sebi tako nevažan da mu je samo još Bog važan. Tko je on sam, više ga se nimalo ne tiče“ (H. U. VON BALTHASAR, *Pojašnjenja*, 144).

Nema sumnje da su svi koji su se odazvali na Božji poziv tijekom svojega životnoga puta, bilo kao svećenici, pastiri, redovnici, našli u stanju sličnom kako ga opisuju proroci, dakle da su se izmicali Bogu, kršili vjernost, odavali se „bludu“, što je proročka slika nevjerničkoga idolopoklonstva i pojedinca, i naroda (usp.: Ez 16; Hošea), slika zaborava prve ljubavi i vlastitog obećanja vjernosti. Odatle je i za svećenički poziv neizostavno važno biti svjestan svoje malenosti i grešnosti. Štoviše, štogod je vezano za svetinje, za Boga, podrazumijeva veću svijest vlastite nedostojnosti.

3. Glavni svećenički odnosi

Nakon povećeg uvoda, Franjo se osvrće na „četiri nosiva stupa našeg svećeničkog života koje ćemo“ – piše Papa – „nazvati ‘četiri bliskosti’ jer nasljeđuju sam Božji stil bliskosti“.¹¹ Naime, Božji stil koji prepoznajemo u povijesti spasenja i koji je zapisan u Svetom pismu polazište je za oblikovanje svećeničkoga života, ali i života svakog kršćanina: „bliskost, samilost i nježnost“. To su odnos svećenika s Bogom, odnos s biskupom, odnos svećenika međusobno i odnos prema povjerenim vjernicima.¹²

3.1. Odnos s Bogom i Isusom Kristom

Već smo naprijed spomenuli da svećenički poziv svoj izvor ima u Bogu, u njegovu pozivu. Taj odnos, smatra Papa, najbolje izražava glagolska imenica *ostajanje* u Bogu, u Isusu. Za to ostajanje vrlo prikladna je slika iz Ivanova evanđelja o trsu i lozama (usp.: Iv 15,5-7). Kršćanska egzistencija je kristocentrična. Svi crkveni dokumenti o katehezi, o odgoju u vjeri, kristocentrični su, ali ne kao puka spoznajna kategorija, nego kao zahtjev da svatko stupi u zajedništvo, u osobni, *intimni* odnos s Isusom

¹¹ Ovdje se Franjo referira na Pnz 6,7: „Jer, koji je to narod tako velik da bi mu bogovi bili tako blizu kao što je Jahve, Bog naš, nama kad ga zazovemo?“

¹² Na sličan način Kasper za svećenika kaže da je „Božji čovjek [...] koji je u dubini svoga srca dotaknut Bogom u susretima i prijateljstvu s Isusom i koji živi od Boga i s Bogom, koji Radosnu vijest o Bogu Isusa Krista želi dalje darivati i koji u nasljedovanju Isusa živi usred ljudi“ (W. KASPER, „Priester werden und Priester sein heute“, 16).

Kristom i da ga u životu praktično nasljeđuje.¹³ Svećeniku je u doslovnom smislu Isus životni suputnik, prijatelj, stalni sugovornik. Sluša ga u njegovoj riječi, evanđelju; mjeri se u njegovu ponašanju, daje osvjetliti svoje odnose prema Bogu i svoje djelovanje prema ljudima Isusovim odnosom prema Ocu i Isusovom praksom s ljudima.

Franjo na poseban način naglašava nasljedovanje Isusa kao učitelja. S jedne strane, nužno je slušati Isusa kao svojega jedinoga istinskog učitelja; s druge strane, nužno je da svoj život, svoje postupke, sve do sličnosti napuštenosti i od Boga, kako je Učitelj doživio na križu, uspoređujemo s Isusovim životom i da obučemo Isusovu sudbinu na sebe.

Nema sumnje, figure učitelja i učenika vjerojatno su uvijek, ne samo danas, bile u krizi. Ustvari, u krizi je odnos prema posljednjem autoritetu, odnosno kriza bezuvjetnog povjerenja i vjere. U krizama vjere, najvećim krizama, da nastavimo na Papu, redovito i bez posebnoga razmišljanja, onako kako nas zadese nevolje, upadamo u sumnju Božje pratnje i u smisao činjenja dobra. Počinjemo se oslanjati samo na sebe ili na ljude oko nas, prijatelje ili neke moćnike ili nas obeshrabri ili opčara moćna i fascinantna snaga zla. Nije nimalo jednostavno ni lagano, zemaljskim i tjelesnim ljudima, ljudima materijalne sigurnosti i socioloških potvrda, osjećati bliskost Boga koji se ne vidi, koji boravi „u nedostupnu svjetlu“, koji – Isus to potvrđuje – zna zašutjeti u presudnim trenucima života. Nije lagano ne zamijeniti Boga i njegovu duhovnu pratnju s ovozemnim sigurnostima koje nam pruža novac, imanje, moć. Nije lagano svećenicima, duhovnicima da iz potrage za apsolutnom sigurnošću ne pomiješaju idola i Boga, vjeru i idolopoklonstvo. Biblija često govori o zastranjenjima svećenika, o njihovoj suradnji s političkom moću i ortaštvu s *cezarom*, Herodom i herodovcima.

Papa navodi riječi C. M. Martinija da su krize iskušenja kojima Bog provjerava našu vjeru. Ne znamo možemo li svi preuzeti ovaj stil odnosa s Bogom, ali svakako ga trebamo uvažiti, krajnje je ljudski, vjernički. Istodobno, u nastavku Franjo kaže da „bliskost s Bogom ponekad dobiva oblik bitke“.

¹³ „Želimo ponajprije naglasiti da u srcu kateheze bitno nailazimo na osobu, i to na osobu Isusa iz Nazareta [...], a kršćanski život sastoji se u nasljedovanju Krista, 'sequela Christi'. [...] Katehizirati znači navesti na neki način čovjeka da istražuje tu tajnu [Krista] u svim njezinim razmjerima. [...] U tom smislu konačni je cilj kateheze uvesti čovjeka ne samo u dodir nego u zajednicu, u bliskost s Isusom Kristom“ (IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae* [1979.]. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme [Zagreb: Glas Koncila, 1994.], br. 5. To ponavlja i novi, treći direktorij za katehezu (I. 1971., II. 1997.) koji u nas još nije preveden: PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA PROMOZIONE DELLA NUOVA EVANGELIZZAZIONE, *Direttorio per la catechesi* (Roma: Libreria editrice vaticana, 2020.), br. 3.

Ne možemo ne primijetiti da se takav odnos s Bogom – kažimo nemuštim ljudskim jezikom: *odnos zdravoga konflikta* – u našoj duhovnosti smatra bogohulnim. U kulturi bezosjećajnoga patrijarhalizma i slijepe poslušnosti sve što nam dolazi odozgor, od autoriteta, oca, poglavara, a pogotovo što nam se predstavlja kao Božja volja, treba smjesta, bez razmišljanja i bez ikakva pogovora prihvatiti. Zato je i dio ateizma obratno ponašanje od strašljivih vjernika, zabranjena borbenost. Zato u mnogima od nas ima zatumljena strast za rušenjem autoriteta, pa i najviših svetinja. Zato toliko dvolična ponašanja prema autoritetima, udvornički pred njima, a s prezirom iza leđa. Zato tolika bezbožna brutalnost u rušenju svetinja i svetih autoriteta drugih.

Na samim počecima biblijske povijesti, u povijesti Jakova, oca izraelskoga naroda, ima zgoda njegove cjelonoćne borbe s Božjim anđelom, sa samim Gospodinom (usp.: Post 32,25-27). U toj borbenoj molitvi Jakov dobiva novo ime: Izrael – hrabri borac ne samo s ljudima nego i s Bogom. Jakov nije saznao Božje ime, ostao je teško obilježen, s iščašenim kukom. Teško je naći ljudskije molitve koja u sebi sadržava toliku vjeru, toliki protest do tjelesne bitke, tako upornu molitvu za blagoslovom. A blagoslov ovdje ne znači najprije nešto materijalno konkretno, nego Božju pratnju kao sigurnost života. Paradoksalno je u vjeri da se odnos osvaja, da se bliskost stječe „borbom“ za blagoslov. Na istom tragu su molitve nebrojenih Božjih ljudi kroz povijest. Ta i Isusova molitva u Getsemaniju nije prebrzo i slijepo prihvaćanje Očeve volje. Da jest, vjerojatno bi evanđelisti drukčije to opisali, a ne da je trajala cijelu noć i da je bila krvavo mučna.

Ovim ne izražavamo ništa drugo nego najstariji stav da se odnos s Bogom može prereći u dvije stare i uvijek nove riječi, nove u smislu da ih treba uvijek iznova – iz svojega vremena i iskustva – razumijevati i tumačiti: *milost* i *molitva*. Dakle, ako hoćemo, mislimo na sve, i na svećenike, u najkraćem sažeti odnos s Bogom, onda on stane u te dvije riječi. Bog *milostivo* gleda na nas ljude, zove nas, svakoga. I svatko od nas, primjereno svojemu karakteru i pozivu, *moli* Boga, sluša ga i odgovara ili ne odgovara na njegovu milosnu inicijativu.

„Početak mnogih svećeničkih kriza je upravo pomanjkanje molitve a to je“ – pojašnjava Papa – „pomanjkanje intimnosti s Gospodinom, smanjivanje duhovnog života na čisto prakticiranje religije.“ Važno je uočiti da Papa razlikuje „duhovni život“ od „religijske prakse“. Ova potonja, nabraja Franjo, može se sastojati od količinski brojnih molitava i pobožnosti, ali je to „practiciranje religije“, bez stvarne bliskosti s Bogom, rekli bismo bez stvarnoga odnosa s Bogom. Teolog J. B. Metz znao je gotovo vapijući opisivati religioznost suvremenih zapadnih kršćana sintagmom: *Religija da – Bog ne!* I u nas je često mnogo više kolektivističkoga, folklornoga, običajnoga,

ceremonijalnoga i rubricističkoga, a manje vjere, malo osobnoga odnosa s Bogom, s Kristom.

Mogli bismo i s druge strane prići molitvi: ona je zahvalnost za darovanost, za milost života, za obdarenost prirodom i drugima, ona je ustvari jednaka vjeri.¹⁴ Molitva nije trgovina, oduživanje Bogu, nikakva dužnost koju treba što prije obaviti. Iako molitva izražava određeni stav *minornosti*, za neke i poniženja, ona izražava istinsko stanje konačnosti i putništva čovjeka na zemlji. Izraz je prijateljstva i ljubavi, a gdje je to, onda se molitva ne doživljava kao poniženje, nego kao sastavni dio odnosa. Molitva prerasta u život, a život u molitvu, sjedinjuju se služba i život.¹⁵ Nipošto, naravno, kao žrtvovanje osobnosti, kao bijeg od odgovornosti, kao oboljelo sveprisutno refleksno ponavljanje da se sve radi po Božjoj volji. Molitva ovdje znači doista „borbu“, koliko god analogija bila neprimjerena, dakle borbu dvaju subjekata, maksimalno poštovanje druge strane, preuzimanje odgovornosti, tako da je – kao što to povijest vjernika pokazuje – najveća molitva istodobno najveća odsutnost Boga i najveći izraz vlastite osobne i samostalne odluke.

Za odnos s Bogom iznimno je važna *molitva tišine* usred dana.¹⁶ Papa naglašava štetnost aktivizma „koji puno puta može biti bijeg jer kad prestanemo trčkarati [affaccendarsi – biti zaposlen nečim], odmah osjećamo ne mir, nego neku vrstu praznine [desolazione]“. Doista, nisu rijetki svećenici koji su preaktivni, jedni u fizičkim i poslovima graditeljstva, jedni u menadžerstvu domaćinstva ili čak svjetovnim poslovima, drugi opet, a nije malo takvih, koji su se dali na stalno nove molitve, pobožnosti, hodočašća, duhovne podvige i sl. I duhovni aktivizam, pobožnjačko pokazivanje i samoreklamiranje, ostavlja iza sebe unutarnju pustoš, ne ispunja svećenika, nego ga lišava istinskog slušanja na što je pozvan; smanjuje mu sposobnost komunikacije, vraća ga samo na njega samoga, a uskraćuje mu prijateljstvo i s ljudima, ali i s Kristom koji traži da se u njemu nalazi spokoj duše.

¹⁴ „Vjera današnjeg svećenika je ili vjera molitelja, gotovo bi se moglo reći mistički kontemplativnog svećenika, ili je uopće nema. Ta molitva danas zacijelo nije moguća kao privatni luksuz jedne pobožnjački lijepe duše. Ona mora iz nas provreti pod pritiskom užasne tvrdoće života u njegovu djelovanju i njegovoj mucu. Ali svećenik mora biti svećenik molitve, ako želi biti vjernik i glasnik vjere“ (K. RAHNER, *Sluge Kristove*, 22).

¹⁵ Usp.: Georg AUGUSTIN, „Priester sein heute“, u: G. AUGUSTIN, *Priester sein heute*, 23-25; H. U. VON BALTHASAR, *Svećenička duhovnost*, 26-27, 65s.

¹⁶ O javnom bogoštovlju, euharistiji, molitvi časoslova, liturgiji kao izgradnji Crkve i izvoru svećenikove duhovnosti, usp.: Winfried HAUNERLAND, „Mysterien Christi und Mühsal des Alltags. Zur Liturgie im Leben des Priesters“, G. AUGUSTIN (ur.), *Priester sein heute*, 74-93.

Upravo iskustvo dezolatnosti, praznine i rastuženost usred povučenosti, šutnje i negovorenja ili usred pretvaranja duhovnosti u babilonsku buku i metež po trgovima, osnažuje nas u vjeri da nije dobro da našim životima upravljamo i raspoređujemo ih sami, nego da to činimo u mirnom razgovoru s Bogom, da sabranije razmišljamo o riječima Isusova evanđelja i da se tako što bolje osposobljujemo za pastoralno djelovanje i svećeničku službu. U pustinji Bog govori na poseban način (usp.: Hoš 2,16). Šutnju i mirnoću, prazninu i pustinju valja izdržati, a ne ih odmah popunjavati novim zaposlenjem, terminima, površnim druženjima, televizijom i internetom. Bog ne dolazi, da ponovimo jednu od najvažnijih slika Božjega pohoda kod proroka Ilije, u grmljavini, potresu, u vihorima, ognjima, rekli bismo u bučnom aktivizmu i šušuru ceremonija i estradnih pobožnosti, nego u „šapatu blagog lahora“ (1 Kr 19,12), gotovo nečujno.

Bliskost s Bogom čini svećenika senzibilnim, empatičnim za ljudske boli koje se ne vide, one u srcu, „za bol naroda koji mu je povjeren“. Jer onaj svećenik koji pred Boga iznosi čitava sebe, i svoje tjeskobe i strahove, čežnje i nadanja, poraze i gubitke, poniženja i prezire, može iz te povjerljive bliskosti s Bogom rasti u bliskosti s narodom. „I obratno: u bliskosti s narodom Božjim živi i bliskost sa svojim Gospodinom.“¹⁷ Po logici djelovanja Ivana Krstitelja da se umanjuje, a da Krist raste, svećenik sve čini tako da u očima svijeta postaje malenim, služiteljem, samo da se u njegovu djelovanju raspoznaje veličanstveni Božji naum i spasenjsko značenje Isusova evanđelja.

3.2. Odnos s biskupom: autoritet služenja ili vlasti

Drugi važan svećenički odnos, odnos prema biskupu, Franjo započinje, za ovu vrstu teme i za službu koju obnaša, iznenađujućom kritikom značenja *poslušnosti* koja se redovito smatra *jednosmjernom*, naime, samo u značenju poslušnosti nižega prema višemu, ovdje, dakle, poslušnosti svećenika prema biskupu, što je suprotno evanđelju.¹⁸ „Poslušnost

¹⁷ „Posebno me privlači“ – nastavlja Papa – „što je bliskost s Bogom prva zadaća biskupâ, jer nakon što su apostoli ‘pronašli’ đakone, Petar je protumačio zadaću apostola rekavši: ‘A mi (biskupi) ćemo se posvetiti molitvi i posluživanju Riječi’ (Dj 6,4). To znači da je prva zadaća biskupa moliti, a dužnost moljenja treba preuzeti i svećenik.“

¹⁸ O duhovnosti dijecezanskih svećenika, o tzv. *dijecezanosti* (*diocesanità*) o kojoj je govorio Franjo još 2014. kao i odnosu biskupa (*oca, brata i prijatelja*) i svećenikâ u *prezbiteriju* u dokumentima Drugog vatikanskoga koncila; o današnjem stanju tih odnosa, o konkretnim poticajima za životvorno zajedništvo u prezbiteriju: *povezanosti, otvorenosti i susretima svećenika*, usp.: Stephan ACKERMANN, „Füreinander und Miteinander im Presbyterium“, G. AUGUSTIN (ur.), *Priester sein heute*, 119-140.

nije tek disciplinska oznaka“ – ističe Papa – „nego najjače svojstvo veze koja nas povezuje u zajednicu. U ovom slučaju, pokoravati se biskupu je učenje slušanju i podsjećanje da nitko od nas ne može tvrditi kako zna volju Božju te da tu volju uočavamo samo razabiranjem [razlučivanjem].“ Poslušnost se, nažalost, i danas većinom razumijeva kao bespogovorno izvršavanje poglavareve volje, a ona se, opet tako rado izjednačava i pokriva voljom Božjom. I danas pojedini poglavari tvrde, ako ne riječima, svakako svojim postupcima, da su gospodari tuđih života jer su poznavatelji i vlasnici same Božje volje.

Baš ovdje, u odnosu biskupa i njegovih svećenika, traži se poštovanje dostojanstva svakoga, staloženo razlučivanje volje Božje u uzajamnoj otvorenosti, u razgovaranju s poštovanjem savjesti i stavova drugoga, u svijesti „kako nitko nije počelo i temelj života, ali je nužno da se svaki sučeljava [confrontare] s drugima“. Koliko smo daleko od ovoga načina uzajamnog odnošenja? Koliko se puta događa da nema razgovaranja i dijaloga između biskupa i svećenika: biskup (poglavari) se ponaša vlastodržački prema svojim svećenicima, što je suprotno evanđelju,¹⁹ ili zaokupljeni sobom i svojim ambicijama nemaju vremena posvetiti se drugome, ili iz straha da se u oči susretnu sa svojim svećenicima koji bi im bili iskreni, biskupi izokola, čak preko tračeva, poluistina i difamacija formiraju mišljenje o svojem svećeniku.

S druge strane, ni svećenici ne izgrađuju uvijek ispravan odnos prema autoritetu, počevši od vlastitih očeva, te se prema biskupu (poglavaru) odnose dvolično: jednim licem dok su pred njim, a drugim njemu iza leđa. U nas je licemjerman odnos prema poglavarima vjerojatno pojačan i stoljetnom kulturom podčinjenosti tuđim vladarima, pa su odnosi prema autoritetu i vlastima obilježeni strahom, nekritičnošću, koristoljubljem, laskanjem i ulagivanjem.²⁰ Vrlo često se ne razlikuje služenje od

¹⁹ Nakon razgovora s majkom sinova Zebedejevih o pozicijama u Isusovu kraljevstvu, Isus se obraća svojim učenicima: „Znate da vladari gospoduju svojim narodima i velikaši njihovi drže ih pod vlašću. Neće tako biti među vama! Naprotiv, tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj. I tko god hoće da među vama bude prvi, neka vam bude sluga.“ „Tako i Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj dade kao otkupninu za mnoge“ (Mt 20,25-28).

²⁰ „Treba otkloniti svaku riječ ili stav koji *laskanjem*, *ulagivanjem* ili *dopadljivošću* bodre i utvrđuju drugoga u zloći njegovih djela i opakosti ponašanja. Laskanje je težak grijeh ako postaje sukrivcem porokâ ili teških grijeha. Želja da se učini usluga ili prijateljstvo ne opravdavaju dvosmislenost govora. Laskanje je laki grijeh kad se želi samo biti ugodnim, izbjeći neko zlo, zadovoljiti neku potrebu, polučiti dopuštenu korist“ (*Katekizam Katoličke crkve* [Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija, 1994.], br. 2480).

podložnosti (podčinjenosti i ropstva). Osobito to čine redovnice, u prijašnja vremena više, iako i danas nedostaje samopoštovanja. I kada nije tražena slijepa poslušnost, neke je osobe manifestiraju. Redovito se događa da se biskupu ne govori istina, nego ono što mu godi. Naposljetku ta se egzistencija zna pretvoriti u samotničko i nepovjerljivo postojanje, bez zrelog odnosa, sa stalnim oprezom nad podložnicima koji jedva da postanu i suradnici, a kamoli prijatelji.

U hijerarhijski strukturiranim zajednicama i institucijama kakva je Katolička Crkva nužno bi bilo razlikovati autoritet, od ovlasti i vlasti. Sve tri zbilje počivaju na moći, i pogrešno bi bilo, a tako se nekada lažno odgajaju mladi svećenici, da se od njih traži da se odreknu svake moći. Moć je nešto naravno ljudsko. Ona se može vršiti stečenim autoritetom, podijeljenom ovlašću (mandatom) ili osvojenom, ili na neki drugi način dosegnutom pozicijom vlasti. Ne ulazeći u širu raspravu, ovdje nam je želja istaknuti razliku: netko može biti autoritet (*auctoritas*) bez ovlasti i vlasti (*potestas*), a netko može imati vlast, ali nemati autoritet. Čini se kada Isus govori o gubljenju sebe, makar se dobio (osvojio) čitav svijet, onda se to ne odnosi toliko na gubitak vlasti koliko na autoritet koji počiva na samopoštovanju i vrijednosti, bez obzira na društvenu poziciju i moć kao vlast. Radi se o moralnom autoritetu i duhovnoj moći²¹ ili, kako

²¹ Marie Bernadette STEINMETZ, „Geistliche Dienst – moralische Autorität. Zum Umgang mit pastoraler geistlicher Macht“, V. DESSOY – P. KLASVOGT – J. KNOP (ur.), *Riskierte Berufung – ambitionierter Beruf*, 80-82.

bi Rahner kazao, o svećenikovojoj religioznoj kompetenciji, a ne tek o moći koja dolazi iz funkcije ili od institucije Crkve.²²

Dogodi se da i biskup i svećenici, nastavlja Papa, obilježeni celibatarskim načinom života, ne njeguju zajedništvo koje propovijedaju. Žive u vlastitim svjetovima, samački, zatvoreno i samodovoljno.²³ „Kada se svećenici neprestano zatvaraju“ – ističe Papa – „zapadaju u život ‘starih neženja’ [scapolone] sa svim nastranostima ‘starih neženja’, a to nije dobro.“

Mogli bismo navesti neke oznake starih neženja: zapušten i neuredan život, bez vanjske, ali još gore bez unutarnje higijene. Stare neženje sklanjaju se od ljudi, u crkvama su po zakucima, u društvu se povlače po posebnim mjestima i birtijama; neki su krajnje povučeni, neki su opet lascivna

²² Još davno je o profilu sutrašnjega svećenika pisao teolog Karl Rahner pišući da će taj svećenik još „mnogo manje nego što je to danas biti funkcioner jedne religiozne institucionalnosti, koja se svojom društvenom moći probija. Za nj neće toliko svjedočiti Crkva, nego će on svjedočiti za Crkvu. On neće moći svoju službu staviti kao socijalni prestiž, već nju samu kao valjanu svjedočiti i dati dokaz duha i snage, kroz svoje izvorno, životno iskustvo Boga. On ne može biti službenik koji jednu određenu crkveno-sociološku funkciju izvršava kao građansko zvanje s određenim doziranim obavezama te uz to još smije biti – konačno – privatni čovjek, čiji se život ‘nikog ne tiče’. [...] Njegovo zvanje ne može biti izučivo [...], ne može se ni kroz ‘opus operatum’ rukopologanja predati: ono je karizma, još više nego jednog mudraca, jednog pjesnika, karizma koja se također ekleziološki-društveno, pa čak, premda danas na jedan promijenjen način, profano-društveno treba zastupati i živjeti. Njegov život treba biti investiran u njegovo zvanje [...]. Sutrašnji će svećenik biti čovjek kojem zreli ljudi nalaze put, i ako mu građansko društvo ne dotjeruje djecu. On će biti čovjek koji istinski zajedno trpi tešku tamu života sa svom svojom braćom [...]. Sutrašnji će svećenik biti (ili ga inače uopće neće biti) čovjek koji može slušati, kojemu je svaki pojedinac važan i ako društveno-politički on ne znači ništa; onaj kojemu se može povjeriti, netko tko živi svetu ludost, koji pokušava nositi, ne samo svoj, nego i teret drugih. Netko tko, premda bi za to imao sredstva i nije nespretnjaković ne podliježe očajničkom, neurotskom lovu na novac, uživanje i druge analgetike protiv neprijatnih životnih razočaranja [...]. Sutrašnji svećenik neće biti onaj koji ima moć od društvene moći Crkve, nego onaj koji ima hrabrosti biti bespomoćan; koji vjeruje da život dolazi iz smrti i da ljubav, nesebičnost, riječ o križu, Božja milost, imaju dovoljno snage [...]. Sutrašnji svećenik bit će čovjek čiji se poziv najmanje daje profano opravdati, jer se njegov uspjeh neprestano gubi u Božjoj tajni i on nije psihoterapeut u staromodnoj odjeći čarobnjaka. Govorit će tiho, neće misliti da može začas patetičnim pretresanjem rasvijetliti životnu tamu i raspršiti neprestanu ugroženost vjere. On će mirno pustiti da Bog pobijedi ondje gdje on podleagne“ (K. RAHNER, *Sluge Kristove*, 64-65).

²³ Rahner je upozoravao da celibat skriva opasnost od neljubavi, što je ustvari jedini grijeh; opasnost da se misli samo na sebe i svoju sreću, a ne na one kojima treba služiti. Svećenici koji se po volji Crkve odriču braka i ljubavi u opasnosti su da manje služe ljudima (usp.: K. RAHNER, *Sluge Kristove*, 104-105, 32).

ili drska jezika, neki se odaju porocima i ovisnostima. Dio starih neženja, zbog teška iskustva, razočaranja ili poraza, lamentira nad bijedom svojega života, ne vidi smisao niti ima snage promijeniti život, ne osjeća da život vrijedi samo ako se dariva drugima. Svećenici s mentalitetom starih neženja nisu gostoljubivi, nego sami traže razumijevanje i sažaljenje, premda na vani mogu pokazivati namještenu snagu.

Franjo ukazuje na važnost očinskog odnosa biskupa prema svojim svećenicima: „Biskup nije školski nadzornik ili kontrolor, nego otac koji bi trebao nuditi takvu bliskost“, kojom od sebe neće udaljavati svećenike niti u svoju blizinu pripuštati samo ambiciozne, karijeriste. On je „za svakoga svećenika i svaku partikularnu Crkvu poveznica koja može razabirati volju Božju“. I on će biti „sredstvo tog razabiranja samo ako osluškuje stvarnost svojih svećenika i svetog Božjeg naroda koji mu je povjeren“. Papa ovdje ističe da je biskup onaj koji svećenicima i narodu pomaže da razlučuju volju Božju. Da to čini, treba se staviti u stanje slušanja [si mette in ascolto].

Nema težega posla od slušanja, a ljudska komunikacija počiva na slušanju. Što je netko na odgovornijoj službi, zahtjev za zaboravom sebe i slušanjem sugovornika je veći. U stvarnosti se, međutim, događa suprotno: što je netko na većoj službi, ponaša se kao da ne treba slušati, nego da svi trebaju njega slušati. Ili ako sluša, može slušati samo sebe i pohvale o sebi, a za druge, njihove potrebe (i vapaje) kao da su zalili uši voskom, onesposobili su se za slušanje.

Papa u pismu svećenicima navodi oznake slušanja iz svoje programske pobudnice *Evangelii gaudium*.²⁴ poštovanje drugoga, uživljavanje i suosjećanje s drugim i traženje s drugim njegova punijeg života: „Trebamo se vježbati u umijeću slušanja, koje je nešto više od onoga što čujemo svojim osjetilom sluha. U komunikaciji s drugim, naime, slušanje je prije svega sposobnost srca koje omogućuje onu blizinu bez koje nema pravog duhovnog susreta. Slušanje nam pomaže naći prikladnu gestu i riječ koja pokazuje da nismo tek puki promatrači. Jedino tim slušanjem punim poštovanja, slušanjem u kojem smo sposobni uživjeti se u svijet drugog čovjeka i s njim suosjećati, moguće je pronaći putove koji vode do istinskog rasta, i moguće je kod drugoga probuditi želju za kršćanskim idealom, želju da se potpuno odgovori na Božju ljubav i težnju da ono što je Bog posijao urodi sve većim plodom“ (EG 171).

Zlo, piše Papa pred konac odjeljka o bliskosti svećenika s biskupom, najprije nastoji razoriti svećenikovu vezu s partikularnom Crkvom,

²⁴ FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja*, Dokumenti 163 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2013.).

s *ustanovom* [istituto²⁵] kojoj pripada i sa svojim biskupom. Zato je nužno braniti te veze, te odnose. Blizina s partikularnom crkvom, da konkretiziramo u naš kontekst, za nas je iznimno važna jer se zbog raznih povijesnih razloga nedovoljno poznaje povijest kršćanstva u BiH ili se ta povijest prekraja mitomanski, ili po ključu dnevnih etničkih politika i dominacija.²⁶

Franjo završava govor o odnosu svećenika i biskupa ponovnim osvrtnom na poslušnost. Ona je „temeljni izbor“ svećenika kojim prihvaća „onoga koji nam je postavljen na čelu kao konkretni znak Crkve koja je sveopći sakrament spasenja. Poslušnost može biti sučeljavanje, slušanje te u nekim slučajevima prijeći u napetost, ali ne u raskid.“ Odnos s biskupom nije slijepa poslušnost, nego i sučeljavanja do zdrave napetosti, ali – slično bratskom odnosu – u poštovanju i bez prekida. Nužno je – završava Papa – „da svećenici mole za biskupe“ te da „znaju izraziti svoje mišljenje s poštovanjem, hrabro i iskreno“,²⁷ a sa svoje strane, ista poslušnost obvezuje i biskupe pa se od njih traži „poniznost, sposobnost slušanja, autokritika i prihvaćanje pomoći“. U Crkvi se autoritet zasniva na služenju, a ne na dominaciji. Nije riječ o neprihvatanju ili odbacivanju službi autoriteta, o tome da se ne bude „prvi“ i „najveći“, nego da se svaka služba, i ona poglavara, biskupa ostvaruje samo kroz služenje.

3.3. Bratstvo u poslanju: odnos među svećenicima

Treći temeljni odnos svećenika ili treća bliskost prema Franji jest ona među svećenicima. Nju izražava evanđeoska riječ *bratstvo*. Zasniva se na Isusovu obećanju: „Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima“ (Mt 18,20). Ako, dakle, kršćani, a time i svećenici, žele očitovati Isusa Krista svijetu, najzornije to čine bratskim životom.

Slično odnosu poslušnosti biskupu, smatra Papa, ni bratstvo se ne može nametnuti izvana. Ono je stvar osobnog uvjerenja i osobne odluke. Kao redovnik, isusovac, s iskustvom zajedničkog života, Franjo zna vrijednost i težinu bratskog života. Gotovo nema ničega ljepšega od istinskoga bratskog života, ali ni čega odurnijega i nesnošljivijeg od namještenih,

²⁵ Hrvatski prevoditelj *l'istituto* prevodi s institucija. Ustanova, međutim, ima šire značenje od institucije. Može obuhvaćati i instituciju, ali i značiti učilište, kao i redovničku zajednicu, družbu, provinciju.

²⁶ Slabo se poznaje ranokršćansko vrijeme u BiH, niječe se ili omalovažava povijest franjevaštva od strane dijela dijecezanskog klera, kao što se s franjevačke strane ponekad s nepovjerenjem prihvaća biskupa i povijest kršćanstva reducira na povijest franjevaštva.

²⁷ U hrv. se „e sappiano esprimere il proprio parere con rispetto, coraggio e sincerità“ prevodi s: „te znose svoje mišljenje mudro [!], s poštovanjem, hrabro i iskreno“.

hladnih i paklenih odnosa među ljudima kojima su usta puna zaziva *brate* i pozivanja na *bratstvo*, a u stvarnosti se odnosi prema drugome gore od goropadnoga robovlasnika.

Bez sumnje, jedan od najtežih oblika života jest život s drugima, bratski život. Bez njega nema ljudske zrelosti, crkvenog zajedništva ni kršćanske svetosti. Bratstvo reflektira ne samo kakva je naša ljubav prema ljudima nego i naše razumijevanje Boga. Vjera u Boga kao oca ne dopušta sebezrecjenjivanje ni omalovažavanje bližnjih.

U opisivanju bratstva Papa se služi Pavlovim himnom ljubavi iz Prve poslanice Korinćanima, o čemu je već ispisao sjajne stranice čitavog jednog poglavlja u apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia*.²⁸ Ako je u odnosu s Bogom važno razumijevanje milosti poziva i odgovor u zahvalnoj molitvi na taj poziv, ako je u odnosu na biskupa važna poslušnost kao obostrano slušanje, razgovaranje i uzajamno razlučivanje volje Božje, bratski odnos svećenika označen je *strpljivom ljubavlju*.²⁹ Papa traži od svećenika za bratski život sljedeće: „Iznad svega trebamo naučiti *strpljivost*, a to je sposobnost osjetiti se odgovornima za druge,³⁰ nositi njihov teret, na neki način trpjeti s njima.“

Nasuprot strpljivosti jest ravnodušnost (često Franjo upozorava da živimo u kulturi „globalne ravnodušnosti“³¹) i distanca, razdvojenost od drugih koju konstruiramo samo da ne budemo upleteni u njihove živote. Mnogi svećenici, navodi Papa, troše se u „drami samoće“ jer od drugih nisu prihvaćeni sa strpljivošću niti se na njih netko istinski obazire. Od drugih, od njihovih kolega, braće svećenika, smatraju, dolazi samo osuda, ne dobro ni *dobrohotnost*. „Drugi je nesposoban uživati u dobru koje nam se događa u životu ili ni ja nisam za to sposoban kada vidim dobro u životu drugih“, izričit je Papa.

²⁸ FRANJO, *Amoris laetitia – Radost ljubavi*, Dokumenti 171 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2016.). Posebno vidjeti Četvrto poglavlje: *Ljubav u braku*, br. 89-164.

²⁹ U Pavlovu *Hvalospjevu ljubavi* prvi izraz za ljubav je *macrothyméi*, što bi značilo *velikodušna*, a prevodi se i sa *strpljiva* u smislu podnošenja, odsutnosti srdžbe, daleko od svake gorčine na bližnjega i s dubokim suosjećanjem i s onima koji nas vrijeđaju (usp.: AL 91-92).

³⁰ Izvorno „la capacità sentirci responsabili degli altri“ u hrv. prijevodu glasi „sposobnost slušati druge“.

³¹ „Da bi se podupro način života koji isključuje druge, ili da bi se održalo oduševljenje i zanos za taj egoistični ideal, razvila se globalizacija ravnodušnosti. Postajemo, a da toga nismo gotovo ni svjesni, neosjetljivi na bolni vapaj siromašnih, ne plaćemo više zbog boli i patnje koja je snašla druge i čak ne osjećamo potrebu da im pomognemo, kao da je netko drugi pozvan sve to činiti jer je to nešto što se nas ne dotiče“ (EG 54).

Biti dobrohotan – htjeti dobro drugome i radovati se dobru drugoga – iznimna je krepost, a nažalost ne baš prisutna među onima kojima bi ona trebala biti među glavnim odlikama. Duhovne ljude, svećenike, ne resi toliko ni velikodušnost, ni strpljivost, ni dobrohotnost. Dok je strpljivosti suprotnost ravnodušnost, „nesposobnost uživati u dobru drugoga i drugih je *zavist*, [...] koja je veoma prisutna u svećeničkim zajednicama“.

Poslovična i posve zasebna postala je klerička zavist. Ona je razarajuća ne samo prema onome komu se zavidi nego je autodestruktivna, uništava zavidnika. „Trebamo“ – traži Papa s obzirom na kleričku zavist – „o tome jasno govoriti, jer u našim prezbiterijima postoji zavist.“ Kroz zavist, kroz „vrata razaranja“ ulazi u naše zajednice ogovaranje i time razne nesreće. Zavist je unesrećila mnoge nedužne pojedince, nanijela i nepopravljivih nepravdi, zaslijepila zavodnike tako da o sebi misle da su najbolji, do mjere da im jer pervertirala pogled na sebe i na bližnje. Takvi redovito bez ikakvih skrupula i razmišljanja svoje mane i samu zavist transponiraju u one kojima zavide.

Uz zavist Franjo ukazuje na još jednu tešku manu među svećenicima. Riječ je uljepšavanju sebe, u predstavljanju sebe onakvim kakvim se nije. Nije to, naravno, specifičnost svećenika, ali je među duhovnim ljudima ta mana vrlo štetna. Naime, ima u nama izopačeno nagnuće da se i onima s kojima živimo, koji nas poznaju, predstavljamo u ljepšem svjetlu nego što jesmo. U našim odnosima ima namještenosti: umjetnih osmijeha ili forsiranih ozbiljnosti, glumljenih namrgođenosti, prekomjernih šutnji ili brbljanja, neosobnih uljudnosti ili bahatoga cerenja i podrugivanja, često samo da se bude viđen, potvrđen. „Da bismo se osjećali dijelom zajednice ili „skupine““ – nastavlja Franjo – „nije potrebno stavljati maske koje će nas činiti privlačnijima. Što znači da nemamo potrebe *hvalisati se* niti *napuhivati se*³² ili još gore, zauzimati nasilne stavove *uskraćujući poštovanje* prema onima koji su oko nas. Postoji također klerikalni oblik *nasilništva*.“

U nastavku, ističe Papa, postoji i opako klerikalno nasilništvo,³³ duhovno i duhovničko nasilje.³⁴ Ono zna biti maskirano svetošću odjeće

³² U kontekstu laži KKC 2481. kaže: „*Hvatanje ili razmetanje* jest pogreška protiv istine. Isto je i s *porugom* (ironijom) koja ide za podcjenjivanjem nekoga zlobno karikirajući ovaj ili onaj vidik njegova ponašanja.“

³³ U talijanskom izvorniku stoji *bullying*, od engleskog glagola *to bully* = prijetiti, tiranizirati; imenica *bully* = nasilnik, tiranin, batinaš. Često se govorio o *schoolbullying*, verbalnom, seksualnom, emocionalnom ili duhovnom zlostavljanju u školi među vršnjacima – vršnjačko nasilje, zlostavljanje.

³⁴ O duhovnom i duhovničkom nasilju, kao i o teološkim aspektima „duhovničkog nasilja“ usp.: <https://polis.ba/opasni-dusobriznici/>; također: <https://polis.ba/podcijenjena-opasnost-s-teskim-posljedicama/> (20. 10. 2022.).

i molitve. Prisutno je među svećenicima koji se ne suočavaju sa sobom i čiji je osobni odnos s Bogom u teškoj krizi, čak ako izvanjski i obdržavaju propisane pobožnosti, ondje gdje se vlastiti život i bližnji, kolege svećenici, ne doživljavaju kao milost, nego samo kao opasnost, konkurencija i neprijateljska ugroza. „Bratski život“ – piše Papa – „ne traži vlastiti interes, ne daje mjesta srdžbi ni ogorčenosti [risentimento = u smislu zlopamćenja], kao da me je brat koji stoji uz mene nečega lišio.“

Gornjim Papa ukazuje na strašnu manju onih svećenika u zajedničkom životu koji *na čistu miru*, poput Kajina, smatraju da im neki drugi svećenik (brat ili sestra) zagorčava život te ga, iako im on ništa loše ne čini, smatraju uzrokom svoje nesreće. Ta gotovo sudbinska zavist i mržnja kobno rastaču odnose. I umjesto da se kao svaka prava bratska ljubav „raduje istini“, ovdje se narušava dostojanstvo braće svećenika „ogovaranjem, podcjenjivanjem i ocrnjivanjem“, samo da se prokrči „prolaz do nekog položaja“. Papa navodi konkretan primjer u vezi s imenovanjem biskupa. Kada iz Rima šalju upite za nekoga je li prikladan za biskupe, onda „puno puta“, veli, „dobivamo odgovore zaražene zavišću“, što je, zaključuje, „bolest naših prezbiterija“. Zato Papa apelira na odgojitelje svećeničkih kandidata da pripaze na tešku klerikalnu manu zavisti iz koje se rađaju nepopravljiva i posljedicama preteška ogovaranja, klevete i neistine.

Bratska ljubav, upozorava dalje Papa, koliko god bila zahtjevna nije neostvariva, nije utopija. Ona nije nikakva sladunjava ni razvodnjena stvarnost, nego proročki znak u našem svijetu. Papa model evanđeoskoga učeničkog života i kasnije rodovničkoga želi posredovati svim kršćanima. Zajedništvo svih kršćana, a ponajprije svećenika je „veliko proroštvo“ koje smo „pozvani živjeti u današnjem društvu odbacivanja“. *Društvo odbacivanja*,³⁵ na koje Franjo često upozorava, odbacuje ne samo suvišne i iskorištene predmete, nego osobe, Božja stvorenja, posebno starce i djecu, slabe i „beskorisne“ ljude.

Na koncu govora o trećem odnosu svećenika među sobom, Franjo traži da bratska ljubav ne bude zatvorena u malenu skupinu, mogli bismo specificirati, u bilo koju vrstu elitističke (intelektualističke, duhovnjačke, vlastodržačke ili novčano-menadžerske) skupine, nego, pozivajući se na pobudnicu *Pastores dabo vobis* (23), traži da svećenici zajedno trebaju ostvarivati pastoralnu ljubav prema svima.

³⁵ O otpadu od svijeta i kulturi odbacivanja usp.: FRANJO, *Laudato si*, Enciklika o brizi za zajedničko dobro, Dokumenti 169 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2015.), br. 22-22 (o kulturi relativizma „iskoristi i baci“ usp.: LS 123); FRANJO, *Fratelli tutti*, Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu, Dokumenti 187 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2020.), br. 18-20.

Radi se o *prezbiteriju u poslanju, o bratstvu u poslanju*, o ljubavi koja se ne vodi trgovinom (daš-dam), nego iz zahvalnosti za darovani poziv i poslanje, iz zahvalnosti da se može biti Isusov učenik, nastoji se to iskustvo Kristove ljubavi proširiti u svijet i sve ljude. „Tko živi s Kajinovima sindromom, uvjeren da ne može ljubiti zato što stalno drži da nije ljubljen, vrednovan, praćen dužnim promatranjem, u konačnici stalno živi kao lotalica, ne osjećajući se nikada kod kuće i upravo je zato izloženiji zlu: sebi i drugima čini zlo. Stoga ljubav među prezbiterima“ – zaključuje Papa – „ima funkciju čuvanja, čuvanja sebe i drugih“. Ondje „gdje funkcionira svećenička ljubav, bliskost među prezbiterima, postoje veze pravog prijateljstva, tu je također moguće s više vedrine živjeti celibat slobodno odabrani. [...] Bez prijatelja i molitve celibat može postati nepodnošljivi teret i protusvjedočanstvo samoj ljepoti svećeništva.“ Bratstvo je sredstvo spasenja sebe i bližnjih ili propast!

3.4. Biti usred Božjeg naroda i blizak perifernima

Četvrti odnos, time što je četvrti, ne znači da je po važnosti posljednji, jest odnos svećenika s povjerenim vjernicima, s Božjim narodom u cjelini. Daleko bi nas odvelo da ovdje razložimo *teologiju naroda*, tako blisku argentinskom Papi, ali vrijedi naglasiti da ovdje narod nije shvaćen primarno ni kao etnička, ni kao politička, ni kao logička, nego kao „mitska kategorija“ (usp.: FT 158)³⁶ i stvarnost vjere: „u svim zemaljskim pucima prisutan jedan Božji narod, jer on [Bog] si iz svakog puka uzima građane Kraljevstva“ (LG 13).

Na početku govora o odnosu s narodom, Franjo traži od svećenika da iznova konzultiraju brojeve 8 i 12 koncilske dogmatske konstitucije *Lumen gentium* u kojima se govori o otajstvu Crkve, o Crkvi kao složenoj teandričkoj zbilji Božjega naroda, nebeskoj i zemaljskoj, o vezi naroda s Kristom posrednikom i utemeljiteljem, o grešnim ljudima koji čine Božji narod, o Crkvi koja je u „isti mah i sveta i potrebna čišćenja“. Govori se i o tome kako sveti Božji narod, u njemu svakako i laici, ima „udjela i u Kristovoj proročkoj službi“, posjeduje „nadnaravni osjećaj vjere“ [supernaturalis sensus fidei],³⁷ dok Duh Sveti raspoređuje posebne milosti među vjernike svakog staleža.

³⁶ O argentinskoj teologiji naroda i Franjinu razumijevanju naroda usp.: Ivan ŠARČEVIĆ, „Narod Božji ili narod carev?“, *Bosna franciscana* 56 (2022.), 7-26.

³⁷ „Sveukupnost vjernika, koji imaju pomazanje od Duha Svetoga, ne može se u vjeronjanju prevariti, a to svoje osobito svojstvo očituje nadnaravnim osjećajem vjere svega naroda, kad ‘od biskupa pa do posljednjih vjernih laika’ pokazuje svoje opće slaganje u stvarima vjere i čudoređa“ (LG 12).

Odnos svećenika prema „svetom narodu“, naglašava Franjo, nije samo *dužnost* nego *milost*, i to je „razlog zašto je mjesto svakog svećenika među ljudima, u bliskom odnosu s narodom“. Blizina narodu, „pripadnost narodu“ (EG 268) ide zajedno s blizinom s Isusom te se „svećenički identitet ne može razumjeti bez pripadanja svetom i vjernom narodu“. Papa i ovdje citira svoju programsku pobudnicu. Traži usku povezanost s narodom, a ne neku „pristojnu udaljenost od Gospodinovih rana“, nikakvo „podalje od vrtloga ljudskih drama“, od konkretne stvarnosti ljudima kojima smo poslani, dakle nikakvu distanciranost od ljudske bijede, ispaćenoga tijela bližnjega, kao da svećenici nisu članovi jednog te istog naroda (usp.: EG 270).

Bliskost s narodom vezana je uz prethodna tri odnosa. Ustvari, to je, kaže Franjo, „Gospodinov stil“ ophođenja s ljudima: *bliskost, sućut i nježnost*. Božji narod „treba *pastire* s Isusovim stilom, a ne „klerike funkcionere““. Ovdje Papa podsjeća na arškoga župnika koji se razlikovao od onodobnoga „monsieur l'abbé“ [gospodina župnika] i državnog klerika. „I danas narod“ – nastavlja Papa – „traži *pastire* naroda, a ne državne klerike [chierici di Stato] ili „profesionalce svetinja“; *pastire* koji znaju suosjećati i brinuti se; hrabre ljude sposobne da se zaustave pred izranjenim i da mu pruže ruku; ljude kontemplativne koji, u blizini sa svojim narodom, nad nevoljama svijeta mogu naviještati djelotvornu snagu uskrsnuća.“

I u naše vrijeme i u našem kontekstu valja si posvijestiti razliku između „državotvornih“ svećenika, povlaštenih svećenika nacije, i istinskih pastira koji su bliski narodu i s posljednjima i perifernima dijele njihovu sudbinu; između trijumfalističkih liturga koji pokazuju svoju moć magičnom raskošju obreda i onih skromnih, a odlučnih svećenika koji suosjećaju s nevoljnima i odbačenima.

Paradoksalno je da se u društvu koje se sve više umrežava povećava broj ljudi koji se osjećaju usamljenima i „siročadima“, konstatira Papa. Osjećaj pripadnosti znači da svećenik „duguje život drugima – Gospodinu i osobama koje nam on povjerava“. Zaborav te pripadnosti „temelj je klerikalizma“, kojemu je uzrok upravo u udaljenosti od vjernika, od ljudi uopće. Osim svećeničkog postoji i „laički klerikalizam“, naglašava Papa, kojega su protagonisti oni laici koji se smatraju posebnima, izabranima, a klerikalizaciju laika ne potiče tek pojedini svećenik, nego čitave strukture. Klerikalizam nije tek stvar pojedinca, nego je to grijeh strukture, a time i strukturalni problem.³⁸

³⁸ Usp.: J. KNOP, „Amt und Würde, Macht und Dienst“, V. DESSOY – P. KLASVOGT – J. KNOP (ur.), *Riskierte Berufung – ambitionierter Beruf*, 43. 63.

Klerikalizam bismo mogli opisati i kao nezasitnu potrebu za moći i kontrolom svega i svih, kao totalno nadziranje ponašanja drugih ljudi, vjernika i svećenika, kao i vlastodržačko (u smislu kazne za neposluš) traženje od drugih, koji su samostalni i slobodni, da vrše nešto protiv svoje volje i savjesti. Klerikalizam označava zaposjedanje drugih i nasilno podčinjavanje drugoga, najčešće s idejom da je to sama Božja volja. „Što je netko nesigurniji, nezreliji i egocentričniji, to vanjsku moć doživljava kao usrećujuću kompenzaciju svoje unutarnje nemoći ili svoje izostajuće zrelosti.“³⁹

U nastavku Franjo povezuje svećenikovu bliskost s narodom s bliskošću s Bogom. Zapravo, blizina s pukom izvire iz svećenikove blizine s Bogom, iz njegove molitve. „Kada pastir moli, nosi znakove rana i radosti svoga puka koje u tišini prikazuje Gospodinu da ih pomaže darom Duha Svetoga.“ Nije ideal svećeničkoga života zatvaranje u vlastiti spokoj, hladnoća i krutost discipline i ispravnosti, nije ni u velikome znanju o današnjem svijetu i Crkvi, ni u neizmjernim, makar i stručnim dijagnozama i raspravama o svećeništvu, teologiji i duhovnosti svećeništva danas, nego u plodonosnom i zdravom nemiru zbog tolike patnje u svijetu te nježnom i samilosnom izlasku i pomaganju perifernima Božjega naroda.

Kada je riječ o odnosu prema narodu, nezaobilazno je pridodati da nije nikada lagano razlikovati između stvarne želje za dobrom narodu od demagogije, populizma, zavođenja. Slično kako je teško razlikovati istinske od lažnih proroka. I jedni i drugi znaju izvrsno govoriti i iznad svega pozivati se na autoritet Boga i Božje riječi. Teško je dakle razlučivati između svodnika masa, najamnika i istinskih pastira. Olako se nekim pastirima pripisuju etikete „izdajnika naroda“, dok oni koji su tobože za narod, taj narod tlače i pljačkaju. Nećemo nikada dokraja prepoznati razliku. Ipak, treba se voditi Isusovim primjerom. On se sažalio nad narodom jer je, kao „ovce bez pastira“, plakao je nad svojim narodom. To ga međutim nije pokolebalo da u kontinuitetu s tradicijom poučava mnoštvo i bude zahtjevan prema svojem narodu, da traži odgovornost za odluke i izbor tko će njime upravljati, vladati. Isus se nikada nije ulagivao narodu, nikada se nije ni pozivao na narod. Nikada nije govorio: To narod hoće! To je volja naroda!

Važno je, dakle, uočiti delikatnost Isusova odnosa prema narodu. Mogli bismo to izreći i poznatim riječima kojima počinje koncilaska pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu i njezinoj prisnosti s narodom i čovječanstvom, obitelji narodâ: „Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi

³⁹ M. B. STEINMETZ, „Geistliche Dienst – moralische Autorität. Zum Umgang mit pastoraler geistlicher Macht“, V. DESSOY – P. KLASVOGT – J. KNOP (ur.), *Riskierte Berufung – ambitionierter Beruf*, 83.

našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe, jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika te nema ničega uistinu ljudskoga, a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu“ (GS 1). Treba pamtiti i u praksu provoditi ove velike riječi koje se utemeljuju na Isusovoj prisnosti s ljudima.

No, na jednu stvar pritom vrijedi još ukazati. Kada se radi o prisnosti s narodom, onda nije riječ o pristranosti, sviđanju ili udvaranju narodu ili u stvaranju ovisnika (pacijenata) od vjernika, čemu su skloni neki duhovnici (posebno samoprogllašeni karizmatici). Naime, u pastoralnoj praksi skloni smo ne vidjeti stvarnu radost i muku, a solidarizirati se s moralnom kolebljivošću, karakternom mizerijom i vjerničkom nevjerodostojnošću svojih vjernika. Iznimno je važno uživjeti se i suosjećati s drugima, ali – često su tome skloni i biskupi/poglavari – ne smiju se podržavati hotimične zloće ili nekarakterna kolebanja. Kolebljivost, neizražavanje mišljenja i evanđeoskoga stava gdje je to nužno, nije poniznost ni ispravan stav. Nezamjeranje nema ništa s revnošću u ostvarenju svojega poziva.⁴⁰

Dobro načelo pastoralnoga djelovanja svećenika u narodu jest ono Pavlovo koje preporučuje Efežanima kada govori o Kristovu pozivu, o karizmama i službama, i kada od svih vjernika, osobito od pastira, traži da ne budu nejačad kojima se poigravaju razni vjetrovi duhovnoga pomodarstva i čudinjanja, nego da „istinuju u ljubavi“. *Istinovati u ljubavi* je metoda govora i rada, a cilj je da se izgradi Kristova zajednica, Tijelo Kristovo, i da sve uzraste i suobliči se Kristu (usp.: Ef 4,1-17). Istinovati u ljubavi znači da istina ne može sama, bez ljubavi, inače će postati prijekorno oštra, isključujući opora, osuđujuća. Ni ljubav ne može bez istine, inače će postati ljigavo pristrana, potkupljujuće udvornička, sebično koristoljubiva. Istina nas oslobađa, a ljubav spašava. Neodvojive su jedna od druge i neizostavne osobine dobrog svećenika i Isusova učenika.

⁴⁰ „Ponizan svećenik“ – tvrdi Von Balthasar – „neće upasti u kušnju da mi nudi nešto što nije Božja riječ za mene; revan svećenik neće dopustiti da joj izmičem. [...] Samo je onom tko je jednostavan i tko ne ističe sebe povjerena milost sigurnosti. On može s radosnima biti radostan, sa žalosnima žalostan, ali mu nikada nije dopušteno da s kolebljivima i nesigurnima iz solidarnosti bude kolebljiv. Njegovo ga je iskustvo s Bogom poučilo što je tama, u kojoj se još jedino možemo vući uz zidove, a ponekad u toj i izmičemo, i onda tapkati u praznom: takvo iskustvo je dano svećeniku da bi mogao ustrajati uz brata, ponizno, ali i ulijevajući mu novu snagu“ (H. U. VON BALTHASAR, *Pojašnjenja*, 142-143).

Zaključak

Prijeđeni put razmišljanja o četiri bitna svećenikova odnosa koje je donio Franjo u svojem govoru svećenicima ukazuju na potrebu prisabiranja unutar Crkve kako one sveopće, tako i na razini manjih crkvenih zajednica kao što su biskupija, redovnička zajednica i župa. Riječ je o ponovnom otkrivanju dara svećeničkog poziva i životnih smjernica da se taj Božji poziv ostvaruje sukladno evanđelju i nasljedovanju Isusa.

Opisujući četiri odnosa nakana nam je bila ukratko ukazati na profil današnjega svećenika, prikazati svećenika ne kao dalekog anđela ili neupitnoga sveca, nikakvo od svijeta i izvan svijeta dezinkarnirano biće, nego kao stvarnog, tjelesnog čovjeka, vjernika u Boga i Isusa Krista, sa svojim specifičnostima, odlikama i manama; svećenika koji je samostalan i otvoren suradnik svojega biskupa i svojih kolega svećenika, koji poštuje autoritet i ima vlastito samopoštovanje; i na koncu svećenika koji je blizak povjerenim vjernicima i drugima koji traže pomoć polazeći od potrebitijih i perifernih.

Za svećenika je iznimno važno *jedinstvo službe i života*, poziva i egzistencije. Ako se danas, a vjerojatno je to na svoj način bilo u svakom vremenu, govori o krizi svećenika kako s obzirom na manjak zvanja, tako ništa manje i s obzirom na neprikladno ponašanje, onda će za novo lice Crkve, za njezinu obnovu, autoevangelizaciju i evangelizaciju, barem dok je ovako Crkva svećenički uređena, od presudne važnosti biti analiza temeljnih odnosa od kojih je sastavljena svećenikova egzistencija. Čovjek-svećenik je biće odnosa. Kraljevstvo Božje je relacijska, a ne geografska kategorija. Isusovi učenici, svećenici, izgrađuju Božje kraljevstvo ostvarujući autentičan odnos s Bogom i ljudima, svjesni da su braća svima jer su od ljudi uzeti i za ljude u službu postavljeni (usp.: Heb 5,1).

PRIMARY RELATIONSHIPS IN THE LIFE OF A PRIEST

Summary

This article seeks to delineate the personality and service of priests as “servants of Christ”, building on Pope Francis’ address on the four fundamental forms of closeness, or rather the relationships in the life of a priest: the relationship with God, with the bishop, with other priests and with people. Reflecting first on today’s crisis of the priesthood, it points out the inseparability of a priest’s service and life by drawing on the Gospel, the teachings of the Second Vatican Council, Francis’ address and some theological interpretations of personality in priests. It is an endeavor to present priests – understood as such by themselves and by others – as people whose lives have been touched by the Gospel of Jesus and who are faithful witnesses of the Gospel.

Key words: priest, Pope Francis, evangelization, bishop, people, the authority of service.